

شناسایی و ارزیابی مقدماتی ارقام محلی انگور شهرستان ماهنشان (زنجان)

معصومه عباسی^{۱*}، ولی ربیعی^۲، جلال صبا^۳

۱، ۲ و ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد، استادیار و دانشیار دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.

* نویسنده مسئول: a.masomeh@znu.ac.ir

چکیده

به منظور شناسایی و ارزیابی ارقام محلی انگور در شهرستان ماهنشان (زنجان) تحقیقی طی سال‌های ۹۰ و ۹۱ انجام شد. در مراحل رشدی (شکفتن جوانه، زمان شکوفه دهی و...) صفات مختلف ۱۲ رقم به اسامی مراغه، شاهانی، خلیلی، آق اوزوم، قرمز کشمش، آق کشمش، قارا کشمش، عسگری، پرت پرت، صاحبی، قزل اوزوم و گندمه بر اساس توصیف گر بین المللی IBPGR مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که ارقام مطالعه شده به گونه *Vinifera* تعلق دارند و از بین آن‌ها قزل اوزوم و گندمه با پرچم-های واژگون برای بکارگیری در برنامه‌های اصلاحی ارزشمند می‌باشند. کلمات کلیدی: انگور، توصیفگر، ماهنشان، پرچم واژگون

مقدمه

انگور جزء قدیمی ترین میوه هایی است که گونه های وحشی آن در تمام مناطق بین نواحی معتدل، نیمه گرمسیری و گرمسیری دیده می شود و از مهمترین محصولات باغی دنیا می باشد (شیبانی، ۱۳۷۰). مو (*Vitis vinifera*) از تیره Vitaceae یا Ampelidaceae بوده و علمی که جنس ها، گونه ها و ارقام این خانواده را مطالعه می کند آمپلوگرافی نامیده می شود و در اکثر کشورها به منظور مطالعات شناسایی ارقام و گونه های انگور از روش هایی که بر مبنای بررسی صفات مورفولوژیکی تدوین شده اند استفاده می شود (کریمی، ۱۳۷۴). در سال ۱۹۸۳ سازمان بین المللی ذخایر توارثی گیاه (IBPGR) یک توصیف نامه کامل و جامع را تدوین و برای مطالعه تاک نگاری ارائه کرد که در این توصیف نامه بیش از ۱۵۰ صفت مورد بررسی قرار می گیرد. در همین راستا اکثر کشورها با استفاده از این دیسکریپتور اقدام به شناسایی، جمع آوری و بررسی گونه ها، واریته ها و کلون های ارقام انگور می کنند (Avarmov et al., 1989؛ Bist and Sharmal., 1990؛ Smart et al., 1988). در کشور ایران نیز با استفاده از این روش ارقام انگور استان های مختلف از جمله آذربایجان شرقی و غربی، خراسان، کردستان، قزوین، مرکزی و کرمانشاه انجام شده است (نجاتیان، ۱۳۸۵).

مواد و روش ها

این تحقیق در سال ۱۳۹۰ به منظور شناسایی و ارزیابی مقدماتی برخی ارقام محلی شهرستان ماهنشان (استان زنجان) انجام گرفت. بدین منظور بازدیدهای متعددی از باغات مختلف شهرستان ماهنشان و روستاهای تابعه صورت گرفت که در نهایت سه باغ در سه منطقه انتخاب شد. پس از مطالعه و کسب اطلاعات جامع توسط باغداران مجرب و حذف سینونیم ها، ۱۲ رقم با نام های محلی مراغه، شاهانی، خلیلی، آق اوزوم، کشمش قرمز، کشمش سفید، کشمش سیاه، عسگری، پرت پرت، صاحبی، قزل اوزوم و گندمه شناسایی شدند و پس از آن اقدام به اتیکت سه بوته از هر رقم در هر باغ گردید. با استفاده از دیسکریپتور بین المللی (IBPGR) در مراحل مختلف فنولوژیکی حدود ۱۰۰ صفت کمی و کیفی که شامل:

صفات کمی و کیفی رویشی در مرحله قبل از گلدهی، شاخه جوان ۳ صفت، برگ جوان ۲ صفت.

صفات کمی و کیفی رویشی در طول دوره گلدهی، شاخه سبز ۷ صفت، پیچک ۲ صفت.

صفات کمی و کیفی رویشی در مرحله نشست حبه تا شروع رسیدن میوه، برگ بالغ ۱۷ صفت.

صفات کمی و کیفی رویشی در مرحله خواب، شاخه چوبی ۳ صفت، میان گره ۲ صفت.

صفات کمی و کیفی رویشی روی گل آذین در مرحله گلدهی ۴ صفت.
 صفات کمی و کیفی رویشی روی خوشه در مرحله رسیدگی ۶ صفت.
 صفات کمی و کیفی مورد مطالعه روی حبه در مرحله رسیدگی ۱۴ صفت.
 صفات کمی و کیفی مورد مطالعه روی بذر در مرحله رسیدگی ۳ صفت.
 صفات کمی و کیفی مورد مطالعه روی میوه در مرحله برداشت و چند صفت دیگر در مراحل مختلف زمانی صفت انجام شد.

نتایج و بحث

با توجه به تنوع موجود در زمان رسیدن، رنگ حبه ها و وزن خوشه ها در سه باغ مورد نظر می توان گفت که این صفات و برخی صفات دیگر مانند رنگ گیری آنتوسیانین در برگ ها و جوانه ها بستگی به عوامل محیطی مانند دما، نور و موقعیت جغرافیایی باغ ها دارد و همچنین با توجه به اینکه تقریباً همه ارقام *Vitis vinifera* دو جنسی می باشند یعنی گل های آن ها شامل هم پرچم و هم مادگی فعال اند در بین ارقام مورد مطالعه، دو رقم قزل اوزوم و گندمه دارای گل های ماده با پرچم واژگون هستند که با توجه به مشکلاتی که در اخته کردن وجود دارد می توان در برنامه های اصلاحی از آن ها استفاده نمود. رقم بیدانه سفید دارای بیشترین میزان قند و رقم گندمه دارای بیشترین میزان اسید بوده و رقم خلیلی زودرس ترین و پرت پرت دیررس ترین ارقام در این شهرستان به شمار می روند. ارقام بیدانه (کشمش) سفید، قرمز و سیاه بدون بذر بوده که از آن ها می توان برای تازه خوری استفاده نمود و در این شهرستان در بین ۱۲ رقم شناسایی شده بیشترین تقاضا را در بین مصرف کنندگان دارد. از ارقام بیدانه ها (سفید، قرمز و سیاه) و شاهانی برای تهیه کشمش استفاده می شود، ارقام آق اوزوم، گندمه، شاهانی و صاحبی برای تهیه دوشاب و از رقم آق اوزوم بدلیل ماندگاری زیاد می توان به صورت آونگ برای زمستان و فصل غیر تولید نگهداری کرد.

منابع

شیبانی، ح. ۱۳۷۰. باغبانی. جلد چهارم. قسمت اول، میوه های نیمه گرمسیری، چاپ دوم، انتشارات سپهر. تهران ۲۲۰ صفحه.
 فتاحی مقدم، م.ر.، عبادی، ع.، وزوایی، ع. و قنادها، م.ر. ۱۳۸۰. تجزیه رگرسیون و علیت برای صفات مختلف در ۹۰ رقم انگور. مجله علوم کشاورزی ایران. جلد ۳۳: ۱۴۷-۱۵۵
 کرمی، م. ج. ۱۳۷۴. شناسایی انگورهای استان کردستان. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز. ۲۲۸ صفحه.
 نجاتیان، م. ج. ۱۳۸۵. جمع آوری و ارزیابی اولیه ارقام استان قزوین. مجله نهال و بذر ۲۲: ۳۱۹-۳۳۸

Avarmov, L., Males, P., and Zunic, D. 1989. Ampelographic application methods in Yugoslavia. *Rivista di Viticoltura ed Enologia*, Conegliano, 42(1): 77-79.
 Bist, H. S., and Shatruma, S. D. 1989. Vegetative characters of some local cultivars of grape (*Vitis* species) grown in Kinnaur. *Indian Journal of Agricultural Science* 24: 128-130.
 Pommer, c. V., C. P., Martins. F. P., Passos. I. P. S., Terra, M. M., and Pires, E. J. P. 1995. Agronomic and Phonological characterization of grape genotype kept in collection at Jundia, Brazil. *Acta Horticulture*. 523: 147-152.
 Smart, R., Thorenion, R., Rodriguez, S., and Young, J. 1988. Ampelographic problems in new Zealand. *Proceedings of the 2nd. International Symposium for cool climate viticulture and Enology*. Auckland, New Zealand, Zurr, D. 30-33.

Primary identification and evaluation of local grapevine cultivars in Mahneshan (Zanjan)**M. Abbasi^{1*}, V. Rabiei² and J. Saba³**

1,2and 3- Dept. of Horticultured Science and Dept. of Agronomy and Plant Breeding University of Zanjan- Iran.

*Corresponding author : a.masomeh@znu.ac.ir

Abstract

In order to identification and evaluation of local grapevine cultivars in Mahneshan an investigation was carried out during 2011 and 2012 based on morphological characteristics. In phonological stages in the growth and fruiting of grapevine (bud swell, bloom ...) different traits of local cultivars (Marageh, Shahani, Ag ozom, Germez kishmeshi, Ag kishmeshi, Gareh kishmeshi, Asgari, Pert pert, Sahebi, Gezel ozom and Gandomeh) were evaluated based on IBPGR descriptor. Results showed that evaluated belong to Vinifera species and among them Gezel ozom and Gandomeh cultivars with inverted stamen are valuable in plant breeding programs.

Keywords: Grapevine, Discriptor, Mahneshan, Inverted stamen